

נאור של נייר

המיתוס של „טוהר הנשק” * הרובים של יצחק

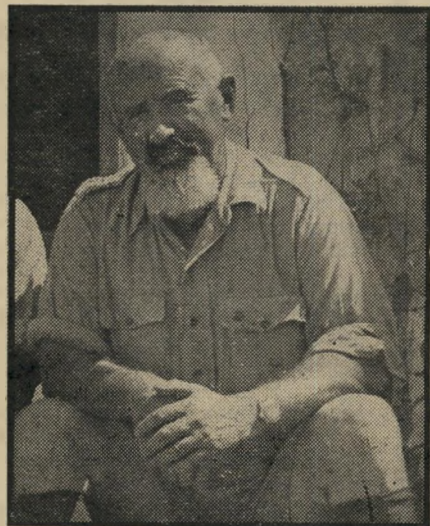
שדה * השירים של נתן אלתרמן * סיפורת שניכשלה בטיהור

השרץ * אהרון מגד מחפש „דרייפוסיה”

החוויה הישראלית

מסביב למדורה

תתיבתות הפלמ"ח של שנות הארבעים, הזינה את עצמה במשך שנות דור ויותר, במיתוס שיחותיו המפורסמות של אלוף יצחק שדה, מסביב למדורה. אלא שהי מרחק מהמיתוס למציאות — היה כמרחק בין כוכביהלכת ארץ לכוכבים. אומנם במיתוס השיחות מסביב למדורה, אמר יצחק שדה, כמה אימרות, בנוסח של: את הרובה

אלוף יצחק שדה ומי יישא את הרובה שלנו?

הרוסי נושא חיל רסי, את הרובה האנגלי חיל אנגלי — ואז הוא קרא כשאגה — ומי יישא את הרובה שלנו?

בשיחה מפורסמת אחרת, קרא אלוף שדה: „אהב את הרובה ושנא את המיל” המדוי, תוך שהפיץ את הסיסמה: „הא נשקנו מהור”

נשקו של דור תש”ח, היה טוהר פחות או יותר, למעט כמה: סירסונד, סירסונד יא’ מוחמד... או שאר חריגים, המתראשים בכל תרבות. גם סיפוריה של חירבת חיזעה, כפי שהובא בנוסח סיפורתי בידי ס. יזהר — מעודו לא ייצג מילחמה ודור, אלא היווה אזהרה, תחת תהיכותה אהב את הרובה ושנא את המילחמה.

31 שנים חלפו בין ראשית מילחמת העצמאות לבין מיצע ליטאני, שהביא לחשיפה מחדש של שאלת השאלות המורסריות של החברה הישראלית. שאלת טוהר הנשק.

כאשר חיילים רוצחים אזרחים נטוויי נשק, הם מהווים חודיחנית של תרבות. ואת התרבות הישראלית הביאה את פילוסוף לאשר הביאה, יש להטיל את האשם בתרבות שגידלה גידול שכמותו. תרבות בתרבות צומחים מישפטים כפי ש. יזהר מנסחם בימי ציקלג: „...כל הדיבורים האלה! הלא גם הערבושים כשברחו מכל הכפרים שלהם, למה ברחו?...” או „...משהו מס רית מכל זה! סיכס כרוילי וצירף הסבר: סרפ-סוף אותם הערבושים המוקמים, אלה שכרחים שבע פעמים בכל יום משכנה מוקמות בנגב — מתגרשים ונעלמים ושקט

ושלווה; מה אלה פתאים באו לצלוף?...” כך נוצר פולחן הנחיתות של האויב-מנגד, וניסוחים כמו: „ערבציקום! סתם מקר מים, יחפים, בשמלות, מדורבנים... הבי תה, פרחנים, פחדנים מזוהמים, ערבו- שים... הנה הם שם! ומאלה נתפחדנו, צחקו! ניקודי הזכוכים, תראו הכתים — כיריקות אפשר לחפל שכאלה! עתה נשי תכבו להם, נבלעו בין העשכים... מה הם אם לא ערבושים, וראינו את הערבושקים שלנו בכל הארץ: המתהיל לברוח יכרה, אין מפלט אחר, עד תום ועד מעבר גבולות — ואנחנו אחריהם...”

ימי ציקלג של ס. יזהר הוא מאפיין קטן של חודיחנית גדול, של תרבות הרג, ומוסר לקוי — בממדים שאינם ראויים לישראליות והישראליות אינה ראוייה להם, אך בדומה ליצירות אחרות של דור הסופרים המכונה דור הפלמ"ח מביא יזהר את איכויות המוסר הלקויות של דורו, איכויות שיש בהן מעט פרשנות למעשים שנעשו בגדות נהר הליטאני.

„האלים עצלים”

סיפור קצר בשם שבעה מהם מופיע בקובץ צנום מאת סופר צעיר אחר של תש”ח, נתן שחם, תחת הכותרת האליס עצלים. בסיפורו זה מביא שחם הצעיר, עוד המחשה למוסר הלקוי של סופרי דור תש”ח (ולא המוסר הלקוי של לוחמי דור תש”ח אם לצטט את הסופר שלמה צמח, שהיקשה, ושאל בפומבי את ס. יזהר: „אם ידעת על אותו עניין, שבשמו כתבת את חירבת חיזעה — מדוע לא הגשת תלונה — הרי היית קצין מודיעין?”).

בסיפור שבעה מהם כותב נתן שחם: „ברביות ערבנו סיר ובהבאנו שבוי. היה זה כפרי צעיר כבן שלושים, בעל פרצוף מרדני נמרץ שעורר את המת הכל. הבאנו אותו להצר וציוונו עליו לרוץ. פעם אחת רץ ושב, ולא אירע דבר. ציוונו עליו לשוב ולרוץ. שוב לא אירע דבר. בשלישית דרשנו ממנו שיריץ סחוריסתור הוא סירב. הריצה ללא מעט נחשבה בעיניו התעללות והוא העז וסירב. הוכה עד שירק דם. הוא היה יפהתואר ופניו הכינו תימהון וכזו. לפתע המק החל לרוץ במורד הגב עה. צעדים אדירים היו לו ואיש מאתנו לא יכול להשיגו, אבל הצורך של המקלע השיגו והוא צנח ונפל ואבד בין השיחים. נדמה היה שנעמטנו קול נאקה, אך הפחנו את דעתנו. שלחנו צורר נוסף למקום המפולת בתור מכת-חסד. לא ביקשנו את מותו, ומאחר שלא מת כמקש צר היה לי עליו... דומה שמותו נתכזב, ללא מעט...” מוסרו הלקוי של שחם, אינו מתעלה מעל לזה של ס. יזהר. שניהם מייצגים בכתיבתם הרואית זו, סימפטומים של חולי תרבותי, של השלמה עם מצב הרג אפשרי, מצב שאינו מעיד על איכות מוסרית רבה, איכות המעניקה לנו זכות כלשהי כאן.

„מחלקת ההר”

סיפור אמיתי ממילחמת-העצמאות, הוא סיפוריה של מחלקת-ההר, אותה מחלקה שהיתה תחת פיקודו של דני מלס, שנחלצה להגנת גוש-עציון הנצור, ומצאה בדרך את מותה. בשל סירוב מפקדה להרוג רועה ערבי וקן. אגדה זו זכתה לקבל ממד מיתור לוגי, כתוצאה משירו של המשורר הייז גורי הנה מוסלית גופותינו, שיר שבו הוא מתמודד בדרך עם שאלת טוהר הנשק של דורו, ידיו של גורי אכן טהורות, ואינן מגואלות בדם כלשהו, של אויב, או גזל אחר של צביעותיות.

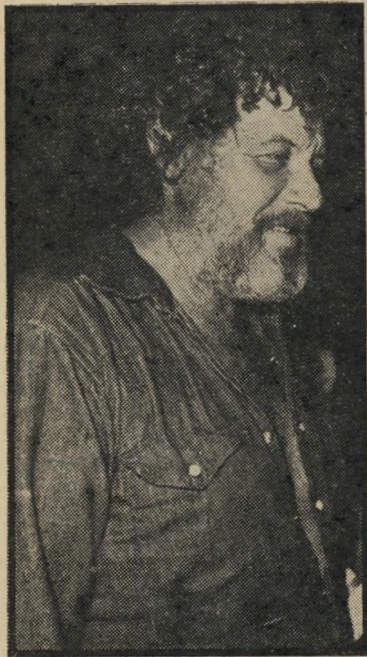
עשבר זמנו, כיצד ריפד עצמו בזכרונות על הבורת לוחמים נילהבים, מסורים עד תום לכלל, שאין חייהם אלא שירות לכלל, שאין הם רואים אלא את הכלל עצמו ואין הם מטפחים דבר שהוא שלהם בלבד, שהוא ערך היכול לעמד אף בשעה שאי ברית המטרה שלמענה נתנו את חייהם...”

במילים אחרות, דור שחונך לשמש כמכונת-לחימה, הנושאת הטוטרת של ער כים, שכל קשר בינם לבין המציאות היס-תיכונית מיקרי בהחלט. מעין צבא טולסי טויאנים הדוהר על סוסים אוקראינים במורדה-התיכון. מכאן בא ועלה מתח הער כים, ההגזמה והניסוח הבלתי-נכונים של טוהר הנשק מחד, והלבטים המזוייפים מאידך. לכן גם מרב סיפורותו של דור תש”ח הלוקח בחסר, כשהיא עמוסת כזב, שלעולם לא יתוקן עוד.

מעטים מסופרי דור תש”ח הבינו, כי מתח הערכים שעליו חונכו אינו הולם את האמת. אלא שסופרים אלה לא היו נועזים די צורכם כדי לקרוא לילד בשמו, לכן הם העבירו את המעשים והמינוחים לבעלי-חיים.

גמל, חמור וניצחון

לפחות שלושה מסופרי מילחמת-העצמי אות עוסקים בהריגת בעלי-חיים. מנחם תלמי פירסם סיפור שבו הורג גיבורו

דן כן-אמוץ

— וזרם דם שטף מראשו

חטול, דן כן-אמוץ תיאר בסיפורו הגמל והניצחון הריגת גמל, בעוד שלישים אלדני, מביא את גיבורו להרוג חמור.

שלושתם בוחנים למעשה, ביודעין או שלא ביודעין, את ערכי המוסר הפלמ"חי של טוהר הנשק. הראשון שביניהם, תלמי, כותב: „לחצתי את הפסן למותני. סדק היה בחלוקי, והלה (החחול) תקע בו משולש ראשו כרי מחציתו — יותר מכך לא יכול. בלי המדה ראיתי עכוזו הרוטט מתאמץ נושא להתחמק בעד החיץ, את רגליו הדרוכות כמתרים, את צלעותיו המתקששות ומבקשות לנפח ככוח מאמץ הגוף את המעבר הצר, הצר מדי. יללות הנוקטת

עמדה אחרת, אמיתית, מעמיקה ומשכנעת יותר של דור תש”ח, מביא עמוס קינן בסיפורו שואה 2, שבו בולט אחד מגיבוריו אשר „הצליח לגלות לא פחות מ-231 חלקיקים המהווים את גרעין המוסר...” אך את המיתוס של הל”ה, מביא קינן בנוסחו שלו, כך בעמוד 36 בגירסה א’: „וצאנו לדרך סמוך לשקיעה ושקעת ארוכות הלכנו הליכה מאומצת בשבילי הרים פתיליים, נוהרים שלא להתגלות בדרךנו מפחד האויב המשוטט. סמוך לשעה שתיים אחרי הצות גילו הגששים שצעדו בראש רועה ערבי וקן ישן תחת כיפת פלע. הרועה העורר בבהלה, אך אנו נבהלנו לא פחות. קיימנו התייבצות מה לעשות בו. הלילה היה כליכך שקט, וקר. מרחוק נשמעו נביחות כלבים. זאת היתה הארץ שעמם לקחו אותה מאתנו, ואחר כך באנו לקחת אותה ממיישהו אחר, ועכשיו רוצה המיישהו האחר לקחת אותה מאתנו. הרועה חזק הכיט כנו בעיניים מבהלות, אך לא אמר דבר. השארנו אותו בחיים המשכנו להתקדם אל עבר היישוב הנצור. הרועה הזעיק את אנשי הכנופיות ששרצו בהרים מוסביב. לפנות בוקר הוקפה המחלקה, ואיש מאנשיה לא נותר בחיים. לימים נפל גם היישוב הנצור...”

גירסה שנייה, מביא קינן בעמוד 42 שבה הוא כותב: „הפעם הזאת החלטנו שלא לחזור על אותה שגיאה אומללה עם הרועה הזקן. כאשר מצאנו אותו ישן תחת כיפת פלע, הוצאנו אותו להורג. באותה מילה נהר ניצחנו, אך את זיכרו של הרועה הזקן לא הצלחנו למחות מלבנו. הוא הפך רוח-רפאים רעה, המתגוררת בבארות עזרי-בות, בשדות קוצים, בחורבות...” רוח-רפאים רעה, לא פחות מרוח הרפאים הרעה שאותה הביא עלינו אותו דניאל פילמו, שעורר מחדש את שאלת טוהר הנשק.

צביקה והחברה

סופר אחר מאותו דור, הוא חנוך ברטוב, שבסיפורו החשבון והנפש מנסה בדרך עקיפין, למצוא תשובה לשאלות הייסוד של מוסר דורו, והוא כותב: „צביקה ביקש דרך לתאר כיצד נקלע משה אל תוך אותו משבר נפשי חמור, להסביר לה מיכז של המשבר עצמו. כיצד נסחף ונאחז ברומב-טיקה עקרה, הרסנית, של צבאלוחמים

ניסים אלוני

— נודעו —